

**О введении стандартов качества
диагностики и лечения в военной психиатрии**

Ю.В. РУМЯНЦЕВ, О.Г. СЫРОПЯТОВ, А.А. КРАСЮК, В.Л.САВИЦКИЙ

Резюме. *В статье рассмотрены вопросы о возможности и целесообразности введения регламентированных стандартов в диагностику и лечение патологических состояний в военной психиатрии.*

Ключевые слова: *стандарт, диагностика, лечение, военная психиатрия.*

**The introduction of quality standards
to the diagnostic and treatment in military psychiatry**

YU.V. RUMYANTSEV, O.G. SYROPYATOV, O.A. KRASYUK, V.L. SAVITSKYJ

Summary. *The article contains data of possibility and need of improvement the law quality standards in diagnostic and treatment pathologic processes in military psychiatry.*

Key words: *standard, diagnostics, treatment, military psychiatry.*

УДК: 61:356.33.258

**Стан психічного здоров'я військовослужбовців Збройних Сил
України і сучасні завдання військової психіатрії**

**Ю.В. РУМ'ЯНЦЕВ, О.Г. СИРОПЯТОВ,
О.А. КРАСЮК, В.Л. САВИЦЬКИЙ**

Резюме. *В статті міститься аналіз структури захворюваності на психіатричну патологію серед військовослужбовців різних категорій. Наведені фактори, які сприяють поширенню психічних розладів у військовослужбовців.*

Ключові слова: *військовослужбовці, психічні розлади, захворюваність, профілактика.*

Мета діяльності психіатричної служби Збройних Сил України полягає у виконанні комплексу заходів, спрямованих на збереження та укріплення психічного здоров'я, створення найбільш сприятливих умов для діяльності особового складу в процесі бойової підготовки, раннє виявлення і лікування проявів нервово-психічної нестійкості.

Мета – вивчити стан психічного здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України.

Матеріали та методи

Проведено аналіз медичних та статистичних звітів Міністерства оборони України для визначення структури психіатричної захворюваності серед військовослужбовців ЗС України.

В структурі хворих, що знаходились на лікуванні у медичних закладах МО України в 2009 р., військовослужбовці – хворі психіатричного профілю становили близько 0,7%. Однак кількість звільнених з лав Збройних Сил з психічною патологією домінує над відсотком звільнених за іншими хворобами та досягає 35,6% за 5 класом і 19,8% серед усіх військовослужбовців строкової служби, що звільнені зі Збройних Сил.

У 2009 р. зі Збройних Сил України усього звільнено 931 військовослужбовців строкової служби, серед них хворі з розладами психіки склали 19,8%. У 43 (23,4%) цих військовослужбовців захворювання були не пов'язані зі службою. Звертає на себе увагу – «невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади» у 2009 р. склали 48,8%, у офіцерського складу – 42,3% [1]. Слід відмітити, що сучасний етап розвитку України характеризується надзвичайно високим рівнем психоемоційного навантаження населення. Зростання рівня психічної патології збільшується за рахунок непсихотичних, соціально детермінованих розладів.

На великий жаль, Україна відноситься до держав з високим рівнем суїцидальної активності. Показник частоти завершених суїцидів в останні роки досягає 30,0–33,6 на 100 000 населення. За середостатистичними даними, число спроб приблизно в 10 разів перевищує число завершених суїцидів. Особливо хвилюють самогубства серед військовослужбовців. Суїцидальні прояви у Збройних Силах України знаходяться в прямій залежності від соціально-психологічного клімату в державі в цілому. Не дивлячись на те, що загальна кількість самогубств в Збройних Силах зменшилась за 10 років більше, ніж в 3 рази (з 53 в 1999 р. до 15 в 2009 р.), ця проблема залишається досить актуальною. За 2009 р. загальна кількість самогубств серед військовослужбовців складала 25,9% усіх загиблих від травматизму. Серед загиблих за 2009 рік офіцерів було 6 (40%), прапорщиків та військовослужбовців за контрактом – 5 (33%), військовослужбовців строкової служби – 4 (27%). З вищенаведених даних видно, що особливу увагу слід звернути на те, що офіцери, прапорщики й військовослужбовці контрактної служби становлять більшу частину осіб, які загинули через самогубства і складають 77%. Звільнення з армії осіб із межовими психічними розладами, в тому числі суїцидальними передумовами, відбувається в перші 6 місяців служби. Це обумовлено специфічним впливом армійських умов, які є потужним психотравмуючим фактором, що приводить до формування декомпенсації проявів емоційно вольової нестійкості.

Результати та їх обговорення

Для рішення задач, що постають перед психіатричною службою Збройних Сил України нами виділено наступні фактори [2].

- 1) Фактор психіатричної епідеміології.

Стан психічного здоров'я населення в силу причин соціального, екологічного та генетичного характеру не покращується. Тому пріоритетним завданням для військової психіатрії в аспекті психіатричної епідеміології є вивчення клініки, діагностики (з використанням стандартизованого психометричного інструментарія), динаміки та експертизи субклінічних психічних розладів. Вищенаведене сформульоване та схвалене ВООЗ як «можливість діагностики латентної стадії захворювання, що вивчається».

2) Фактор організації служби психічного здоров'я.

Сучасні уявлення щодо організації психіатричної допомоги засновані на ідеї «партнерства в сфері психічного здоров'я». Завданням військової психіатрії є науково-методична розробка організації служби психічного здоров'я на усіх рівнях Збройних Сил з чіткою регламентацією навичок, знань та вмінь персоналу.

3) Фактор військової доктрини сучасної зброї.

Фактор військової доктрини виходить за межі власно військової психіатрії та військової медицини в цілому. Сучасна військова доктрина будується на застосуванні сверхточної і високотехнологічної зброї. Не виключаються і широкомасштабні війни з використанням зброї масового знищення. Обидва сценарія потребують не тільки високого ступеню готовності медичної служби, але й значної гнучкості з використанням резервів усієї країни. Актуальним є виявлення та вивчення впливу високоточної зброї на психічне здоров'я військослужбовців. У військовій психіатрії виділяють наступні групи розладів, обумовлених професійною діяльністю військовослужбовця: бойові стресові розлади, психічні розлади від впливу електромагнітного випромінювання, психічні розлади від впливу вібрації, шуму та інфразвуку, психічні порушення при ураженні токсичними речовинами, психічні розлади операторів гермооб'єктів і тощо.

4) Фактор сучасної психодіагностики в аспекті військової психіатрії.

У сучасній психіатрії з'являються зміни, пов'язані з введенням концепції «доказової медицини». Разом з тим, використання принципів «доказової медицини» є шкідливим в аспекті проявів психічних розладів. На думку А.В. Жмурова (2008), багато психічних симптомів (85%), що описані в класичній психіатрії, виключено, оскільки вони є рідкими при статистичній обробці [2]. Як відмічають російські дослідники, раннє виявлення військовослужбовців з психічними порушеннями можливе при використанні багатомірного скринінгу. Тому для своєчасної діагностики психічних розладів актуальним є розробка стандартизованих опитувальників для військовослужбовців, командирів та службовців. Такі опитувальники повинні бути універсальними, простими у використанні, надійними.

5) Фактор професійної підготовки військових психіатрів.

При підготовці військових психіатрів в теперешній час використовуються стандартизовані державні програми підготовки фахівців. Разом з тим, специ-

фіка роботи з військовослужбовцями зрушує практичні інтереси від діагностики тяжких психічних розладів та їх лікування в бік субклінічних проявів психічних розладів та пограничних станів. Завданням військової психіатрії є навчання лікарів загальної практики та лікарів-психіатрів не стільки на нозологічному, скільки на синдромальному рівні. Такий підхід дозволить більш ефективно використовувати можливості психофармакологічних засобів для відновлення боєздатності військовослужбовців [2].

б) Фактор організації психіатричної допомоги.

Організація психіатричної допомоги залежить від концепції будування Збройних Сил. Головні тенденції говорять про те, що стратегічною одиницею є бригада, а тактичними – батальйон-рота-взвод (група). В тактичній ланці елементи психіатричної допомоги надає сержант (санінструктор, фельдшер) або лікар загальної медичної практики. На рівні бригади доцільно створення служби психічного здоров'я, яку очолює психіатр. На рівні оперативного командування існують спеціалізована психіатрична служба зі штатними військовими та цивільними психіатрами, амбулаторними кабінетами та стаціонаром.

Недостатньо вивченим у військовій психіатрії є питання про взаємодію фахівців в сфері психічного здоров'я. Не визначені межі компетенції і взаємодія між психіатрами, медичними психологами, психотерапевтами, наркологами та судовими психіатрами. Немає достатньої взаємодії між військовими психологами (вихователями) та лікарями. Залишається відкритим питання про створення судово-психіатричної та судово-психологічної служб.

Таким чином, зміна військової доктрини, концепцій психічного здоров'я та психіатрії ставить перед військовою психіатрією нові завдання. Рішення цих завдань необхідно здійснювати на організаційно-командному, клінічному та академічному рівнях. Організаційним змінам в сфері психічного здоров'я в Збройних Силах повинні передувати наукові та економічні дослідження доцільності цих змін. Для цих цілей необхідним є створення міждисциплінарної експертної ради з питань служби психічного здоров'я в силових структурах та Збройних Силах України.

Література

1. Астапов Ю.М. Стан психіатричної допомоги в Збройних Силах України. Проблемні питання, недоліки, шляхи усунення / Ю.М. Астапов // Актуальні проблеми військової психіатрії: Матеріали науково-практичної конференції. – Севастополь: ВМКЦ КР, 2010. – С. 6–19.
2. Жмуров В.А. Психические нарушения. / В.А. Жмуров – М.: МЕДпресс-информ, 2008. – 1016 с. ISBN 966-7389-53-7.

**Состояние психического здоровья военнослужащих Вооруженных Сил
Украины и современные задачи военной психиатрии**

Ю.В. РУМЯНЦЕВ, О.Г. СЫРОПЯТОВ, А.А. КРАСЮК, В.Л. САВИЦКИЙ

Резюме. В статье содержится анализ структуры заболеваемости психиатрической патологией среди военнослужащих разных категорий. Приведены факторы, которые способствуют распространению психических нарушений у военнослужащих.

Ключевые слова: военнослужащие, психические нарушения, заболеваемость, профилактика.

**The state of psychiatric health of Ukrainian Armed Forces military
men and today problem of military psychiatry**

YU.V. RUMYANTSEV, O.G. SYROPYATOV, O.A. KRASYUK, V.L. SAVITSKYJ

Summary. The article contains the analyses of psychiatry illness's structure in different categories of military men. There were determined the main factors of dissemination psychiatric pathology in military men.

Key words: military men, psychiatric disturbances, illness, prophylactic.

УДК 616.12-008.331.1

**Медико-соціологічне дослідження поінформованості лікарів
первинної ланки надання медичної допомоги щодо діагностики,
лікування та профілактики артеріальної гіпертензії
на засадах доказової медицини**

**І.М. ТКАЧУК, Л.М. ЗАХАРЧУК,
Л.В. МІХАЛЬЦОВА, Л.Ф. ВЛАДИКА**

Резюме. Аналіз результатів медико-соціологічного опитування лікарів загальної практики показав їх недостатню поінформованість щодо основних аспектів діагностики, лікування та профілактики артеріальної гіпертензії з урахуванням вимог доказової медицини, що обґрунтовує необхідність проведення систематичної післядипломної підготовки.

Ключові слова: артеріальна гіпертензія, лікарі загальної практики, професійна підготовка.

Ефективність профілактики і лікування артеріальної гіпертензії (АГ) значною мірою залежить від рівня професійної підготовки військових лікарів і поінформованості військовослужбовців [1]. Результати опитування лікарів, що займаються лікуванням пацієнтів з АГ, які були проведені в Україні, показали: недостатній рівень обізнаності лікарів щодо основних аспектів діагностики, лікування та профілактики АГ негативно впливає на якість лікування пацієнтів [152, 163, 164]. У науковій літературі відсутні відомості щодо проведення подібних досліджень у військових лікарів.